

บทความวิจัย (Research article)

ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการดูแลตนเองของผู้สูงอายุ

ในอำเภอแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี

Factors Related to Self-care Behavior of the Elderly in Kangkraján

District, Phetchaburi Province

สุขประเสริฐ ทับสี^{1*}

Sukprasert Tabsee^{1*}

*ผู้ให้การติดต่อ (Corresponding e-mail: tabseesukprasert@gmail.com) โทรศัพท์ 084-1119878

(Received: February 9, 2020; Revised: March 2, 2020; Accepted: March 27, 2020)

บทคัดย่อ

การวิจัยเชิงพรรณานี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) พฤติกรรมการดูแลตนเองของผู้สูงอายุ 2) ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับพฤติกรรมการดูแลตนเองของผู้สูงอายุ และ 3) ความสัมพันธ์ระหว่างแรงสนับสนุนทางสังคมจากบุคคลในครอบครัวกับพฤติกรรมการดูแลตนเองของผู้สูงอายุ กลุ่มตัวอย่างคือ ผู้สูงอายุในอำเภอแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี จำนวน 365 คน เลือกกลุ่มตัวอย่างโดยการสุ่มแบบชั้นภูมิ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม ได้แก่ ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้สูงอายุ พฤติกรรมการดูแลตนเองของผู้สูงอายุ และการสนับสนุนทางสังคมจากบุคคลในครอบครัว วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา วิเคราะห์ความสัมพันธ์โดยใช้สถิติไคสแควร์ และสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน ผลการวิจัยพบว่า

1. ผู้สูงอายุมีพฤติกรรมการดูแลตนเองโดยรวมอยู่ในระดับสูง ($M = 3.99$, $SD = .53$) โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านจิตใจ ($M = 4.27$, $SD = .76$) รองลงมาคือ ด้านสังคม ($M = 4.00$, $SD = .82$) ด้านร่างกาย ($M = 3.97$, $SD = .47$) และด้านเศรษฐกิจ ($M = 3.71$, $SD = .67$) ตามลำดับ

2. ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส อาชีพ สถานภาพทางเศรษฐกิจ การพักอาศัย การมีโรคประจำตัวมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการดูแลตนเองของผู้สูงอายุ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

3. แรงสนับสนุนทางสังคมจากบุคคลในครอบครัวด้านอารมณ์ การให้การประเมิน ข้อมูลข่าวสาร และด้านเครื่องมือ/สิ่งของ/แรงงาน มีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับสูงกับพฤติกรรมการดูแลตนเองของผู้สูงอายุ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($r = .641, .609, .613, .639, p < .01$)

ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า การสร้างเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุครอบคลุมทั้งด้านร่างกาย อารมณ์และสังคม นั้น ต้องคำนึงถึงแรงสนับสนุนทางสังคม โดยเฉพาะการมีส่วนร่วมจากสมาชิกในครอบครัวเป็นสำคัญ

¹ นักวิชาการสาธารณสุขชำนาญการ สำนักงานสาธารณสุขอำเภอแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี

Public health technical officer, Professional level, Kangkraján district public health office, Phetchaburi province

คำสำคัญ: ผู้สูงอายุ, พฤติกรรมการดูแลตนเอง, แรงสนับสนุนทางสังคมจากครอบครัว

Abstract

This descriptive research aimed to study; 1) self-care behavior of the elderly, 2) the relation between personal factor and self-care behavior, and 3) the relation between the social supports from family and self-care behavior of the elderly. The samples were 365 elderly in Kangkrajana district, Phetchaburi province. Data were collected using questionnaires of socio-demographic data of elderly, self-care behavior, and social supports from family. Data were analyzed by using descriptive statistics, Chi-square test and Pearson's product-moment correlation. The results revealed as follows:

1. The overall level of self-care behavior of the elderly was at high level ($M = 3.99, SD = .53$). The highest dimension of self-care behavior was in psychological aspect ($M = 4.27, SD = .76$), followed by social ($M = 4.00, SD = .82$), physical ($M = 3.97, SD = .47$), and economy ($M = 3.71, SD = .67$), respectively.

2. There were statistically significant correlations between personal factors such as gender, education level, marital status, occupation, economic status, residence, and underlying illness with self-care behaviors of the elderly at .01 level.

3. The social support from family in emotional, appraisal, informational, and instrumental supports was significantly correlated with self-care behavior of the elderly ($r = .641, .639, .613, .609, p < .01$).

According to this research results, health promotion covering physical, emotional, and psychosocial health for elderly should be considered social support, especially the participation of family members.

Keywords: Elderly, Self-care behavior, Social support from family

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ประเทศไทยกำลังเป็นสังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์ในปี พ.ศ.2568 โดยจะมีประชากรที่มีอายุมากกว่า 60 ปี เพิ่มขึ้นประมาณ 14.4 ล้านคน หรือเพิ่มขึ้นเกินร้อยละ 20 ของประชากรทั้งหมด (กรมการแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข, 2558) จากรายงานของมูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย (มส.ผส.) และสถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล โลกของเรากำลังมีประชากรสูงอายุสูงขึ้นเรื่อยๆ ในปี 2560 ทั่วโลกมีประชากรสูงอายุหรือผู้ที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป มากถึง 962 ล้านคน หรือคิดเป็นร้อยละ 13 ของประชากรโลกทั้งหมด 7,550 ล้านคน ซึ่งกล่าวได้ว่า โลกได้กลายเป็นสังคมสูงอายุ (ปรีโมทีย์ ประสาทกุล,

2562) แนวโน้มประชากรผู้สูงอายุที่เพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง เป็นผลมาจากการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจและสังคม อีกทั้งความเจริญก้าวหน้าทางการแพทย์ ทำให้สามารถควบคุมและป้องกันโรคติดต่อต่างๆ ส่งผลให้อัตราการตายลดลง ตลอดจนโครงการวางแผนครอบครัวที่มีประสิทธิภาพ ทำให้อัตราการเกิดของประชากรลดลง ปัจจัยเหล่านี้ มีส่วนในการเพิ่มขึ้นของประชากรผู้สูงอายุทั้งปริมาณและสัดส่วนต่อประชากรทั้งหมด จากโครงสร้างประชากรของประเทศไทยในช่วง 10 ปีที่ผ่านมาพบว่า มีการเปลี่ยนแปลงอย่างมาก และเข้าสู่ภาวะประชากรผู้สูงอายุ (สำนักงานสถิติแห่งชาติ กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม, 2560)

สำหรับประชากรผู้สูงอายุในจังหวัดเพชรบุรี พบว่ามีจำนวนเพิ่มสูงขึ้นเช่นกัน โดย ปี พ.ศ. 2559 - 2560 เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 17.78 และ 19.15 ตามลำดับ ซึ่งถือได้ว่าเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ (Aging society) และจากข้อมูลสัดส่วนประชากรผู้สูงอายุจำแนกรายอำเภอ พบว่า มีประชากรผู้สูงอายุในอำเภอที่เข้าสู่สังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ (Complete aged society) ได้แก่ อำเภอบ้านลาด ร้อยละ 21.69 อำเภอเขาย้อย ร้อยละ 21.21 และอำเภอเมือง ร้อยละ 20.43 ตามลำดับ (สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดเพชรบุรี, 2561) สำหรับอำเภอแก่งกระจาน ในปี พ.ศ. 2559-2562 พบว่า มีประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 12.32, 13.17, 13.56, และ 14.32 ตามลำดับ แม้ว่าสัดส่วนประชากรผู้สูงอายุดังกล่าว จะยังไม่เข้าสู่สังคมผู้สูงอายุก็ตาม แต่มีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นเรื่อยๆ บุคลากรทางการสาธารณสุขและภาคีเครือข่ายการดูแลผู้สูงอายุ ต้องตระหนักและเตรียมพร้อมด้านต่างๆ เพื่อให้การดูแลและส่งเสริมสุขภาพของประชากรผู้สูงอายุอย่างถูกต้อง ลดความเสี่ยงจากปัญหาสุขภาพที่เกิดขึ้นตามวัยและการพึ่งพาผู้อื่น สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างเป็นปกติสุข (วัลภา บุรณกลัศ, 2560)

พฤติกรรมกรรมการดูแลตนเอง เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นภายในบุคคลและแสดงออกหรือการกระทำของประชาชนในการทำให้ตนเองมีความสมบูรณ์แข็งแรง ปราศจากความเจ็บป่วยทั้งทางร่างกายและจิตใจ สามารถดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข ซึ่งตามแนวคิดของเพนเดอร์ (Pender, Murdaugh, & Parsons, 2011) การดูแลตนเองเป็นการปฏิบัติกิจกรรมที่บุคคลริเริ่มและกระทำในแนวทางของตนเพื่อดำรงรักษาชีวิต ส่งเสริมสุขภาพและความเป็นอยู่อันดีของตนเองอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งจากแนวคิดของโอเรม (Taylor & Renpenning, 2011) กล่าวว่า การดูแลสุขภาพของตนเอง ต้องริเริ่มและปฏิบัติกิจกรรมการดูแลตนเองอย่างต่อเนื่อง ประกอบด้วยความรู้ ความชำนาญ และความรับผิดชอบในการดูแลตนเอง มีแรงจูงใจที่จะกระทำและความพยายามอย่างต่อเนื่องจนได้รับผลสำเร็จ การดูแลตนเองจึงถือว่าเป็นสิ่งจำเป็นและสำคัญต่อชีวิตของผู้สูงอายุ เนื่องจากเป็นหนทางที่จะนำไปสู่การมีร่างกายที่สมบูรณ์แข็งแรงมีสภาพจิตใจดีอารมณ์ดีและมีสุขภาพดี ซึ่งจะส่งผลดีต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุ เช่น เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพสมรสและอาชีพ (Taylor & Renpenning, 2011) รวมทั้งแรงสนับสนุนทางสังคมจากสมาชิกในครอบครัว จำแนกออกเป็น 4 ด้าน คือ ด้านอารมณ์ (Emotional support) ด้านการให้การประเมินผล (Appraisal support) ด้านข้อมูลข่าวสาร (Informational support) และด้านเครื่องมือ/สิ่งของ/แรงงาน (Instrumental support) (Kadirvelu, Sadasivan, & Hui Ng, 2012) เนื่องจาก บุคคลในครอบครัวมีอิทธิพลสูงต่อพฤติกรรมกรรมการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุ ผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่กับลูกหลาน จะรู้สึกว่ามีคนดูแลและเห็นคุณค่าของตนเอง ส่งผลให้มีสภาวะจิตใจที่ดีไปด้วย ส่งผลให้สุขภาพกายดีและสามารถดูแลตนเองให้ปราศจากโรคร้ายได้เป็นอย่างดี (สุวิมลรัตน์ รอบรู้เจน, 2559; สำเนา ศรีงาม, 2559; วัลภา บุรณกลัศ, 2560)

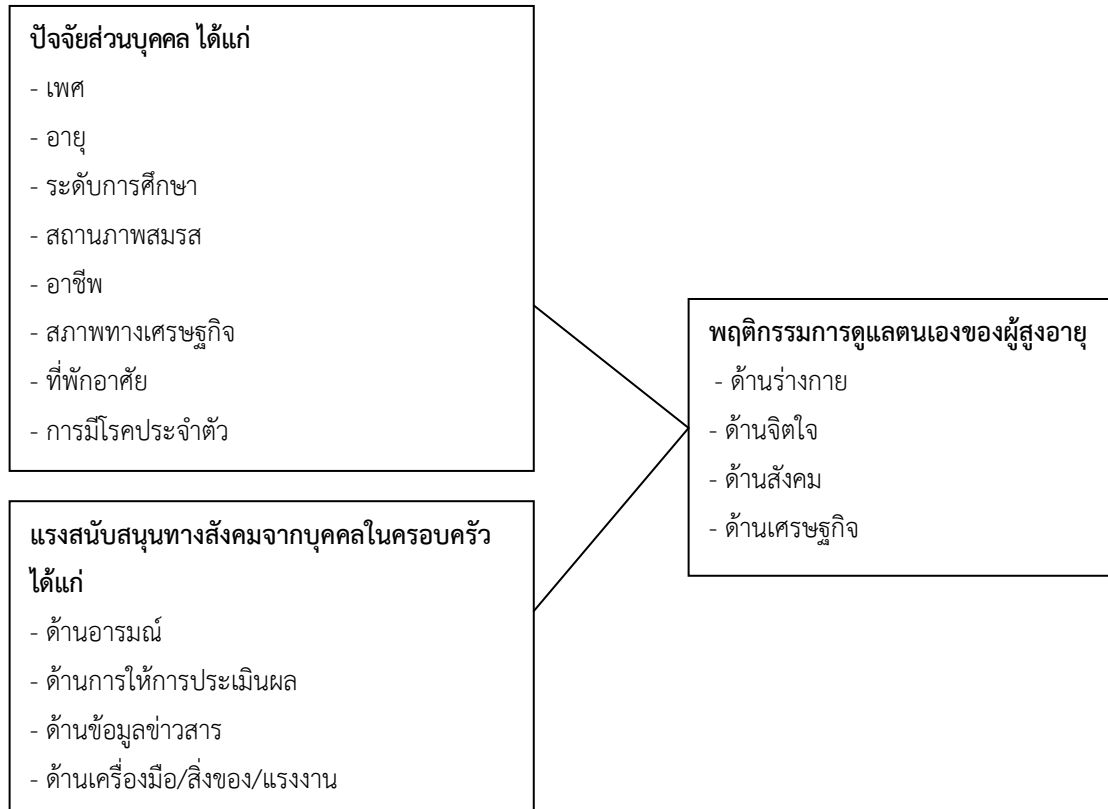
การศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการดูแลตนเองของผู้สูงอายุ ทั้งปัจจัยส่วนบุคคลและแรงสนับสนุนทางสังคมจากสมาชิกในครอบครัวของผู้สูงอายุในอำเภอแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี จะเป็นข้อมูลพื้นฐานสู่แนวทางการพัฒนาพฤติกรรมการดูแลตนเองของผู้สูงอายุต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาระดับพฤติกรรมการดูแลตนเองของผู้สูงอายุ อำเภอแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี
2. ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส อาชีพ สถานภาพทางเศรษฐกิจ ที่พักอาศัย และการมีโรคประจำตัวกับพฤติกรรมการดูแลตนเองของผู้สูงอายุ
3. ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างแรงสนับสนุนทางสังคมจากบุคคลในครอบครัวกับพฤติกรรมการดูแลตนเองของผู้สูงอายุ

กรอบแนวคิดการวิจัย

การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับพฤติกรรมการดูแลตนเองของผู้สูงอายุ ได้แก่ เพศ ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส อาชีพ สถานภาพทางเศรษฐกิจ การพักอาศัย การมีโรคประจำตัว ซึ่งเป็นไปตามแนวคิดพฤติกรรมการส่งเสริมสุขภาพของเพนเดอร์ (Pender, Murdaugh, & Parsons, 2011; ชุติกร ด่านยุทธศิลป์, 2561) ปัจจัยทางประชากรเหล่านี้มีผลต่อการปฏิบัติพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพผ่านกระบวนการรับรู้ภายในตัวบุคคล นอกจากนี้ แรงสนับสนุนทางสังคมซึ่งหมายถึง การแลกเปลี่ยนทรัพยากรระหว่างบุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเพิ่มความเป็นอยู่ที่ดีของผู้รับ (Shumaker & Brownell, 1984) ซึ่งส่งผลทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อผลลัพธ์ทางสุขภาพ (Cohen & Syme, 1985) ซึ่งตามโมเดลองค์ประกอบของเครือข่ายการสนับสนุนทางสังคม ได้แก่ การสนับสนุนจากสมาชิกครอบครัว จากบุคลากรทางสุขภาพและเพื่อน ซึ่งมีมิติในการสนับสนุนจำแนกออกเป็น 4 ด้านคือ ด้านอารมณ์ (Emotional support) ด้านการให้การประเมินผล (Appraisal support) ด้านข้อมูลข่าวสาร (Informational support) และด้านเครื่องมือ/สิ่งของ/แรงงาน (Instrumental support) (Kadirvelu, Sadasivan, & Hui Ng, 2012) ซึ่งในการวิจัยนี้ศึกษาเฉพาะแรงสนับสนุนทางสังคมจากสมาชิกครอบครัว ในทั้ง 4 มิติข้างต้นต่อพฤติกรรมการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ เนื่องจาก บุคคลในครอบครัวมีอิทธิพลสูงต่อพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุ ผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่กับลูกหลาน จะรู้สึกว่ามีคนดูแลและเห็นคุณค่าของตนเอง ส่งผลให้มีสภาวะจิตใจที่ดีไปด้วย ส่งผลให้สุขภาพกายดีและสามารถดูแลตนเองให้ปราศจากโรคภัยได้เป็นอย่างดี (สุวิมลรัตน์ รอบรู้เจน, 2559; สำเนา ศรีงาม, 2559; วัลภา บุรณกลัศ, 2560) โดยมีกรอบแนวคิดการวิจัย ดังภาพ 1

ภาพ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเชิงพรรณนา (Descriptive research) มีการดำเนินการวิจัย รายละเอียด ดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการวิจัยคือ ผู้สูงอายุที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป ในพื้นที่ตำบลแก่งกระจาน อำเภอแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี จากคลังข้อมูลสุขภาพ กระทรวงสาธารณสุข (Health Data Center: HDC) ระดับอำเภอ วันที่ 31 กรกฎาคม พ.ศ.2561 จำนวน 4,254 คน

กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของทาโร่ ยามาเน่ (Yamane,1973) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% และค่าความคลาดเคลื่อน .05 ได้กลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 365 คน เลือกกลุ่มตัวอย่างโดยใช้การสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified random sampling) ตามจำนวนโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลที่รับผิดชอบดูแลผู้สูงอายุ 9 แห่ง จากนั้นเลือกกลุ่มตัวอย่างตามสัดส่วนของผู้สูงอายุของแต่ละโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล โดยวิธีเจาะจงตามเกณฑ์ ดังนี้ 1) เป็นผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไปทั้งหญิงและชาย 2) อาศัยอยู่ในอำเภอแก่งกระจานไม่น้อยกว่า 6 เดือน 3) สามารถสื่อสารให้ข้อมูลได้ด้วยตนเอง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถาม แบ่งออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้สูงอายุ ได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา สถานภาพสมรส อาชีพ สถานภาพทางเศรษฐกิจ สภาพการพักอาศัย และสภาวะมีโรคประจำตัวซึ่งเป็นแบบเลือกตอบ

ส่วนที่ 2 แบบสอบถามพฤติกรรมการดูแลตนเองของผู้สูงอายุ ซึ่งปรับปรุงจากแบบสอบถามของวิลาวลัย รัตนา (2552), มาริสา ประทุมมา (2550) และวิชพลประสิทธิ์ ก้อนแก้ว (2557) จำนวน 35 ข้อ เป็นมาตรประมาณค่า 5 ระดับ คือ ปฏิบัติน้อยที่สุด (1 คะแนน) ถึงปฏิบัติเป็นประจำ (5 คะแนน) แบ่งออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ ด้านร่างกายทั่วไป ด้านจิตใจ ด้านสังคม และด้านเศรษฐกิจ

ส่วนที่ 3 แบบสอบถามการสนับสนุนทางสังคมจากบุคคลในครอบครัว ซึ่งปรับปรุงจากแบบสอบถามของวิลาวลัย รัตนา (2552), มาริสา ประทุมมา (2550) และวิชพลประสิทธิ์ ก้อนแก้ว (2557) จำนวน 20 ข้อ เป็นมาตรประมาณค่า 5 ระดับ คือ น้อยที่สุด (1 คะแนน) ถึงมากที่สุด (5 คะแนน) แบ่งออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ ด้านอารมณ์ ด้านการให้การประเมิน ด้านข้อมูลข่าวสารและด้านเครื่องมือ/สิ่งของ/แรงงาน

การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยนำแบบสอบถามทั้ง 3 ส่วนไปตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน ประกอบด้วย แพทย์ด้านเวชศาสตร์ พยาบาลวิชาชีพที่รับผิดชอบงานผู้สูงอายุ และอาจารย์ด้านการวิจัย นำข้อเสนอแนะจากผู้ทรงคุณวุฒิมาปรับปรุงและนำไปทดลองใช้กับกลุ่มผู้สูงอายุที่มีคุณสมบัติตรงเกณฑ์ที่อาศัยในเขตอำเภอหนองหญ้าปล้อง จังหวัดเพชรบุรี จำนวน 30 คน วิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ด้วยค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's alpha coefficient) โดยค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามพฤติกรรมการดูแลตนเองของผู้สูงอายุ และแบบสอบถามแรงสนับสนุนทางสังคมจากบุคคลในครอบครัวของผู้สูงอายุเท่ากับ .85 และ .94 ตามลำดับ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ประสานงานขอความร่วมมือจากนายแพทย์สาธารณสุขจังหวัด ผู้อำนวยการโรงพยาบาลแก่งกระจาน ผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลในพื้นที่อำเภอแก่งกระจาน เพื่อขอขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย ประสานงานผู้รับผิดชอบงานผู้สูงอายุในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลเพื่อนัดหมายกลุ่มตัวอย่าง เพื่อดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลที่บ้านผู้สูงอายุ ซึ่งแจ้งวัตถุประสงค์ของการวิจัย และการขอความยินยอมโดยการบอกกล่าว ในการเก็บข้อมูลในครั้งนี้เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างเป็นผู้สูงอายุ ผู้วิจัยเป็นผู้อ่านรายการคำถามให้กลุ่มตัวอย่างฟังและให้เลือกตอบด้วยตนเอง ซึ่งใช้เวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูล รายละเอียดประมาณ 30-45 นาที

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. วิเคราะห์ข้อมูลส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา คือ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
2. วิเคราะห์คะแนนพฤติกรรมการดูแลตนเองของผู้สูงอายุและการได้รับแรงสนับสนุนทางสังคมจากบุคคลในครอบครัวโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา คือ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และจำแนกระดับการแปลผลคะแนนเฉลี่ยในรายด้านและโดยรวมออกเป็น 3 ระดับ ตามเกณฑ์ดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด, 2545)

คะแนนเฉลี่ย ระหว่าง 4.10 - 5.00 หมายถึง ระดับสูง

คะแนนเฉลี่ย ระหว่าง 2.00 - 4.00 หมายถึง ระดับปานกลาง

คะแนนเฉลี่ย ระหว่าง 1.00 - 1.90 หมายถึง ระดับต่ำ

3. วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูลส่วนบุคคลกับพฤติกรรมการดูแลตนเองของการทดสอบไคสแควร์ (Chi-Square Test)

4. วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างของพฤติกรรมการดูแลตนเองของผู้สูงอายุกับแรงสนับสนุนทางสังคมจากบุคคลในครอบครัว โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson's product moment correlation coefficient: r) ที่ระดับนัยสำคัญ .05 โดยมีเกณฑ์ในการพิจารณาระดับความสัมพันธ์ (r) ดังนี้ (Cohen, 1988)

$r = .50 - 1.00$ หมายถึง มีความสัมพันธ์ระดับสูง

$r = .30 - .49$ หมายถึง มีความสัมพันธ์ระดับปานกลาง

$r = .10 - .29$ หมายถึง มีความสัมพันธ์ระดับต่ำ

การพิทักษ์สิทธิของกลุ่มตัวอย่าง

โครงการวิจัยนี้ ผ่านการพิจารณาจากคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ ด้านการแพทย์และสาธารณสุข จังหวัดเพชรบุรี เลขที่ คจม.พบ. 009/2562 ลงวันที่ 21 มิถุนายน พ.ศ.2562 โดยในการวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้ปฏิบัติตามหลักหลักจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์คือ ความเคารพในบุคคล คุณประโยชน์ ไม่ก่ออันตราย และความยุติธรรม กลุ่มตัวอย่างสามารถปฏิเสธการตอบแบบสอบถามโดยไม่มีผลกระทบใดๆ ข้อมูลทั้งหมดถูกเก็บไว้เป็นความลับและนำไปใช้ตามวัตถุประสงค์การวิจัยเท่านั้น และทำลายแบบสอบถามหลังจากเสร็จสิ้นการวิจัยภายใน 1 ปี

ผลการวิจัย

1. ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้สูงอายุ ผู้สูงอายุส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 245 คน คิดเป็นร้อยละ 67.12 มีอายุอยู่ในช่วง 60 - 69 ปี จำนวน 178 คน คิดเป็นร้อยละ 48.77 ส่วนใหญ่มีสถานภาพสมรส คิดเป็นร้อยละ 56.71 จบการศึกษาต่ำกว่าชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เป็นส่วนใหญ่ ร้อยละ 47.95 ส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกรและรับจ้าง คิดเป็นร้อยละ 38.90 และ 21.38 ตามลำดับ มีรายได้เพียงพอกับค่าใช้จ่าย ร้อยละ 57.26 เกือบครึ่งหนึ่งไม่มีโรคประจำตัว สำหรับผู้สูงอายุที่มีโรคประจำตัว อันดับแรกคือ ความดันโลหิตสูง ร้อยละ 37.53 และส่วนใหญ่อาศัยอยู่กับบุตรหลาน คิดเป็นร้อยละ 42.19 รายละเอียดดังตาราง 1

ตาราง 1 จำนวน และร้อยละของข้อมูลส่วนบุคคลของผู้สูงอายุ (n = 365)

รายการ	จำนวน	ร้อยละ	รายการ	จำนวน	ร้อยละ
เพศ					
โรคประจำตัว					
ชาย	120	32.88	ไม่มี	151	41.37
หญิง	245	67.12	เบาหวาน	52	14.25
อายุ (ปี)					
ความดันโลหิตสูง					
60 - 69	178	48.77	หัวใจและหลอดเลือด	137	37.53
70 - 79	136	37.26	ไต	5	1.37
≥ 80	51	13.97	มะเร็ง	5	1.37
สถานภาพสมรส					
ที่พักอาศัย					
โสด	22	6.03	อยู่คนเดียว	45	12.33
สมรส	207	56.71	อยู่กับคู่สมรส	61	16.71
หม้าย/หย่า/แยก	136	37.26	อยู่กับคู่สมรสและบุตรหลาน	105	28.77
การศึกษา					
อยู่กับบุตรหลาน					
ไม่ได้รับการศึกษา	45	12.33	สภาพเศรษฐกิจ		
ต่ำกว่าประถมศึกษาปีที่ 4	175	47.95	เพียงพอกับรายจ่ายและเหลือเก็บ	43	11.78
ประถมศึกษาปีที่ 5 - 6	109	29.86	เพียงพอกับรายจ่าย	209	57.26
มัธยมศึกษา	36	9.86	ไม่เพียงพอกับรายจ่าย	113	30.96
อาชีพ					
ไม่ได้ประกอบอาชีพ	109	29.86			
เกษตรกร	142	38.90			
รับจ้าง	78	21.38			
ค้าขาย	36	9.86			

2. พฤติกรรมการดูแลตนเองของผู้สูงอายุ ผลการวิจัยพบว่า โดยรวมมีพฤติกรรมการดูแลตนเองอยู่ในระดับสูง ($M = 3.99, SD = .53$) เมื่อจำแนกรายด้านพบว่า ด้านจิตใจมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($M = 4.27, SD = .76$) รองลงมาคือ ด้านสังคม ($M = 4.00, SD = .82$) ด้านร่างกาย ($M = 3.97, SD = .47$) และด้านเศรษฐกิจ ($M = 3.71, SD = .67$) ตามลำดับ รายละเอียด ดังตารางที่ 2

ตาราง 2 ค่าเฉลี่ย (M) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) และระดับของพฤติกรรมการดูแลตนเองของผู้สูงอายุ จำแนกเป็นรายด้านและโดยรวม (n = 365)

ด้าน	M	SD	ระดับ
ร่างกาย	3.97	.47	สูง
จิตใจ	4.27	.76	สูง
สังคม	4.00	.82	สูง
เศรษฐกิจ	3.71	.67	สูง
โดยรวม	3.99	.53	สูง

เมื่อจำแนกระดับของพฤติกรรมการดูแลตนเองของผู้สูงอายุโดยรวมตามค่าเฉลี่ยออกเป็น 3 ระดับ ผลการวิจัยพบว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีพฤติกรรมการดูแลตนเองในระดับสูง ร้อยละ 78.36 ระดับปานกลาง ร้อยละ 17.53 และระดับต่ำเพียง ร้อยละ 4.11 รายละเอียด ดังตาราง 3

ตาราง 3 จำนวนและร้อยละของระดับพฤติกรรมการดูแลตนเองของผู้สูงอายุ (n = 365)

ระดับ	จำนวน	ร้อยละ
สูง	286	78.36
ปานกลาง	64	17.53
ต่ำ	15	4.11

3. แรงสนับสนุนทางสังคมจากบุคคลในครอบครัว ภาพรวมอยู่ในระดับสูง ($M = 4.04, SD = .72$) เมื่อจำแนกตามรายด้าน พบว่า แรงสนับสนุนทางสังคมจากบุคคลในครอบครัวด้านด้านอารมณ์ มีค่าเฉลี่ยสูงสุดในระดับสูง ($M = 4.17, SD = .82$) รองลงมาคือ แรงสนับสนุนทางสังคมจากบุคคลในครอบครัวการให้การประเมินผล ($M = 4.01, SD = .89$) รายละเอียด ดังตาราง 4

ตาราง 4 ค่าเฉลี่ย (M) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) และระดับของแรงสนับสนุนทางสังคมจากบุคคลในครอบครัว จำแนกเป็นรายด้านและโดยรวม (n = 365)

ด้าน	M	SD	ระดับ
อารมณ์	4.17	.82	สูง
การให้การประเมินผล	4.01	.89	สูง
ข้อมูลข่าวสาร	3.94	.75	สูง
เครื่องมือ/สิ่งของ/แรงงาน	3.71	.67	สูง
โดยรวม	4.04	.72	สูง

4. ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับพฤติกรรมการดูแลตนเองของผู้สูงอายุโดยการทดสอบไคสแควร์ ผลการวิจัยพบว่า เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส อาชีพ สภาพทางเศรษฐกิจ การพักอาศัย และการมีโรคประจำตัว มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการดูแลตนเองของผู้สูงอายุอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($\chi^2 = 365.00, 724.33, 1081.41, 422.54, 705.46, 1439.52, 717.46, 1095.00; p < .01$ ตามลำดับ) รายละเอียด ดังตาราง 5

ตาราง 5 ความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูลส่วนบุคคลกับพฤติกรรมการดูแลตนเองของผู้สูงอายุ

ปัจจัย	พฤติกรรมการดูแลตนเองของผู้สูงอายุ						χ^2	p
	สูง		ปานกลางและต่ำ		รวม			
	n	%	n	%	n	%		
เพศ							365.00**	.000
ชาย	55	15.07	65	17.81	120	32.88		
หญิง	132	36.16	113	30.96	245	67.12		
อายุ								
60 - 69	127	34.80	51	13.97	178	48.77	724.33**	.000
70 - 79	73	20.00	63	17.26	136	37.26		
≥ 80	16	4.38	35	9.59	51	13.97		
ระดับการศึกษา							1081.41**	.000
ไม่ได้รับการศึกษา	25	6.85	20	5.48	45	12.33		
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4	60	16.44	115	31.51	175	47.95		
ประถมศึกษาปีที่ 5-6	77	21.09	32	8.77	109	29.86		
มัธยมศึกษา	25	6.85	11	3.01	36	9.86		
โรคประจำตัว							422.54**	.001
มีโรคประจำตัว	46	12.60	105	28.77	151	41.37		
ไม่มีโรคประจำตัว	140	38.36	74	20.27	214	58.63		
สถานภาพสมรส							705.46**	.000
โสด	5	1.37	17	4.66	22	6.03		
สมรส	111	30.41	96	26.30	207	56.71		
หม้าย/หย่า/แยก	71	19.45	65	17.81	136	37.26		
อาชีพ							1439.52**	.000
ไม่ได้ประกอบอาชีพ	50	13.70	59	16.16	109	29.86		
เกษตรกรกรรม	67	18.35	75	20.55	142	38.90		
รับจ้าง	45	12.33	33	9.04	78	20.37		
ค้าขาย	25	6.85	11	3.01	36	9.86		
สภาพทางเศรษฐกิจ							717.55**	.001
เพียงพอกับรายจ่าย	117	32.05	92	25.21	209	57.26		
เพียงพอและเหลือเก็บ	10	2.74	33	9.04	43	11.78		
ไม่เพียงพอกับรายจ่าย	60	16.44	53	14.52	113	30.96		
การพักอาศัย							1095.00**	.002
อยู่คนเดียว	30	8.22	15	4.11	45	12.33		
บุตรหลาน	50	13.70	11	3.01	61	16.71		
คู่สมรส	45	12.33	60	16.44	105	28.77		
คู่สมรสและบุตรหลาน	65	17.81	89	24.38	154	42.19		

*p < .05, **p < .01

6. ความสัมพันธ์ระหว่างแรงสนับสนุนทางสังคมจากบุคคลในครอบครัวกับพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุ ผลการวิจัยพบว่า มีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับสูงกับพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($r = .703, p < .01$) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ทุกด้านมีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับสูงกับพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุ โดยด้านอารมณ์ มีความสัมพันธ์สูงสุด รองลงมาคือ ด้านเครื่องมือ/สิ่งของ/แรงงาน ด้านข้อมูลข่าวสาร และด้านการให้การประเมิน ตามลำดับ ($r = .641, .639, .613, .609; p < .01$) รายละเอียด ดังตาราง 6

ตาราง 6 สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (r) ระหว่างแรงสนับสนุนทางสังคมจากบุคคลในครอบครัว ในด้านต่างๆ กับพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุ

แรงสนับสนุนทางสังคม	พฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุ	
	r	ระดับ
ด้านอารมณ์	.641**	สูง
ด้านการให้การประเมิน	.609**	สูง
ด้านข้อมูลข่าวสาร	.613**	สูง
ด้านเครื่องมือ/สิ่งของ/แรงงาน	.639**	สูง
โดยรวม	.703**	สูง

* $p < .05$, ** $p < .01$

อภิปรายผล

1. พฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุ ผลการวิจัยพบว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเองในระดับสูง ($M = 3.99, SD = .53$) ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาผู้สูงอายุในจังหวัดศรีสะเกษ (ธีระชัย พรหมคุณ, พจนีย์ เสี่ยมจิตต์, และเสนอ ภริมจิตรผ่อง, 2557) อำเภอเวียงชัย จังหวัดเชียงราย (สมิทธิ์ กล้าณรงค์, 2557) ผู้สูงอายุไทยพุทธในชุมชนกิ่งเมืองกิ่งชนบท (ประภาพร มโนรัตน์, กฤษณะ คำฟอง, วรพล แวงนอก, และพรฤดี นิธิรัตน์, 2559) และผู้สูงอายุในกรุงเทพมหานคร (ศิริสุข นาคะเสนีย์, 2561) แสดงให้เห็นว่า ผู้สูงอายุไทยส่วนใหญ่มีกิจกรรมที่บุคคลกระทำเพื่อสุขภาพของตนเอง นำไปสู่การมีสุขภาพที่ดีตามตัวชี้วัดการดูแลสุขภาพที่ดี ได้แก่ การเข้ารับการตรวจสุขภาพเป็นประจำ การออกกำลังกาย การรับประทานอาหารที่มีคุณค่าทางโภชนาการ ตลอดจนการหลีกเลี่ยงการดื่มสุราและสูบบุหรี่ (Webber, Guo, & Mann, 2013) ตลอดจนการดูแลสุขภาพจิต ได้แก่ การทำกิจกรรมร่วมกับบุคคลในครอบครัว การอยู่ร่วมกับญาติ ความสัมพันธ์อันดีกับคนในวัยเดียวกัน จะช่วยให้จิตใจของผู้สูงอายุเบิกบานและสร้างกำลังใจในการดำรงชีวิต (กรมการแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข, 2556) ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยครั้งนี้ โดยพบว่าผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีคู่สมรส และพักอาศัยอยู่กับบุตรหลาน รวมทั้ง เมื่อพิจารณาในรายด้านพบว่า ผู้สูงอายุมีพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเองด้านจิตใจสูงสุด ($M = 4.27, SD = .76$) รองลงมาคือด้านสังคม ($M = 4.00, SD = .82$) ซึ่งชี้ให้เห็นว่า ผู้สูงอายุให้ความสำคัญและสนใจดูแลสุขภาพตนเองทั้งสุขภาพกาย จิตและสังคม ซึ่งช่วยลดอาการ

เจ็บป่วย ลดภาระค่าใช้จ่ายในครอบครัว และดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีความสุข (ศิริสุข นาคะเสนีย์, 2561) ตลอดจนสอดคล้องกับนโยบายพฤติกรรมสุขภาพ 3อ.2ส. (ออกกำลังกาย อาหาร อารมณ์ สุนัขบุหรี และสุรา) ของกระทรวงสาธารณสุข ส่งผลให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีและห่างไกลจากโรคเรื้อรัง (รุจิราวงศ์ วรรณธนาทัศน์, 2560; ตวงพร กตัญญูตานนท์ และคณะ, 2560)

2. ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับพฤติกรรมการดูแลตนเองของผู้สูงอายุ ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส อาชีพ สถานภาพทางเศรษฐกิจ การพักอาศัย การมีโรคประจำตัว ผลการวิจัยพบว่า มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการดูแลตนเองของผู้สูงอายุ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพของเพนเดอร์ (Pender, Murdaugh, & Parsons, 2011; ชูสิกร ตำนยทุทศิลป์, 2561) กล่าวว่าปัจจัยทางประชากรผลต่อการปฏิบัติพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพผ่านกระบวนการรับรู้ภายในตัวบุคคล ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยพบว่า เพศและอายุสามารถทำนายการดูแลตนเองของผู้สูงอายุ ($Beta = .271, -.280, p < .01$) ในขณะที่ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส รายได้ไม่มีความสัมพันธ์ และไม่สามารถทำนายพฤติกรรมดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุได้ (เสาวนิจ นิจนันต์ชัย และมาลี สันติธิรศักดิ์, 2553) และผลการศึกษาในผู้สูงอายุ อำเภอท่าเรือ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า เพศ ระดับการศึกษา และอาชีพ มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการดูแลตนเองของผู้สูงอายุ (สำเนาวิ ศรีงาม, 2559) จะเห็นได้ว่า มีผลการวิจัยที่ทั้งสอดคล้องและแตกต่างกัน อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาผลการวิจัยตามตัวแปรข้อมูลส่วนบุคคลตามสัดส่วนของผู้สูงอายุในกลุ่มที่มีพฤติกรรมดูแลตนเองในระดับสูง พบว่า จำนวนผู้สูงอายุที่ไม่มีโรคประจำตัวมีสัดส่วนสูงกว่ากลุ่มที่มีโรคประจำตัว ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของเพนเดอร์ (Pender, Murdaugh, & Parsons, 2011) ที่กล่าวว่า ผู้ที่มีสุขภาพดีไม่มีโรคประจำตัว มีความโน้มเอียงที่จะกระทำกิจกรรมที่จะเป็นการส่งเสริมสุขภาพที่ดี ในขณะที่กลุ่มที่มีพฤติกรรมดูแลตนเองในระดับปานกลาง มีสัดส่วนผู้สูงอายุที่มีโรคประจำตัวสูงกว่ากลุ่มที่ไม่มีโรคประจำตัว อธิบายได้ว่า ผู้สูงอายุที่มีโรคประจำตัว จะมีการดูแลสุขภาพตนเองที่เคร่งครัดทั้งด้านการรับประทานอาหาร พักผ่อนให้เพียงพอ และยังมีโอกาสในการพบปะแลกเปลี่ยนความรู้ประสบการณ์จากการพบบุคคลากรทางการแพทย์อย่างสม่ำเสมอ ซึ่งสอดคล้องกับข้อเสนอแนะของพูลศักดิ์ พุ่มวิเศษ (2558) ซึ่งเสนอว่า ปัญหาสุขภาพเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุ

ปัจจัยด้านสถานภาพสมรสพบว่า ผู้สูงอายุที่มีคู่สมรส ตลอดจนผู้สูงอายุที่พัวพันกับคู่สมรสและบุตรหลานมีสัดส่วนของการมีพฤติกรรมดูแลตนเองสูงกว่าในกรณีที่ไม่มีคู่สมรสและการอยู่โดยลำพังหรือไม่มีคู่สมรสทั้งในกลุ่มที่มีระดับพฤติกรรมดูแลตนเองสูงและปานกลาง เนื่องจากคู่สมรสเป็นส่วนหนึ่งของแรงสนับสนุนทางสังคม เนื่องจากคู่สมรสและบุตรหลาน ที่มีสัมพันธ์ภาพที่ดีต่อกับผู้สูงอายุ จะมีความรักความเข้าใจ เอาใจใส่ซึ่งกันและกัน ทำให้มีกำลังใจที่จะปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ ในการดูแลสุขภาพของตนเอง (พูลศักดิ์ พุ่มวิเศษ, 2558) สอดคล้องกับการศึกษาของปิยธิดา คูหิรัญญรัตน์ และคณะ (2561) ศึกษาพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุอาศัยในชุมชนชนานเมือง จังหวัดขอนแก่น พบว่าผู้สูงอายุที่มีผู้ดูแลในครอบครัว เช่น คู่สมรส หรือบุตรหลาน จะมีพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพที่เหมาะสม ซึ่งกล่าวได้ว่า เป็นส่วนส่วนหนึ่งของ

ปัจจัยด้านแรงสนับสนุนทางสังคมจากสมาชิกในครอบครัวที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการดูแลตนเองของผู้สูงอายุ (สุวิมลรัตน์ ครอบรู้เจน, 2559; สำเนาวิ ศรีงาม, 2559)

ปัจจัยด้านเพศและอายุ ผลการวิจัยพบว่า สัดส่วนของผู้สูงอายุเพศหญิงมีพฤติกรรมดูแลตนเองมากกว่าเพศชายทั้งในกลุ่มที่มีระดับพฤติกรรมสูงและปานกลาง ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า ผู้สูงอายุเพศหญิงมีพฤติกรรมสุขภาพตามหลัก 3อ. 2ส. ที่ดีกว่า โดยเฉพาะในประเด็นของการสูบบุหรี่ และการดื่มสุรา จากผลการสำรวจพฤติกรรมการสูบบุหรี่และการดื่มสุราของประชากร พ.ศ. 2557 พบว่า ผู้ชายมีอัตราการดื่มสุราสูงกว่าหญิงประมาณ 4 เท่า เพศชายมีสัดส่วนของการดื่มหนักในครั้งเดียวสูงกว่าหญิงถึง 2 เท่า (ร้อยละ 48.3 และ 23.8 ตามลำดับ) ปัจจัยด้านอายุ ผลการวิจัยพบว่า สัดส่วนของผู้สูงอายุที่มีระดับพฤติกรรมดูแลตนเองสูง อยู่ในผู้สูงอายุที่มีอายุน้อยคือ 60 – 69 ปี เมื่อเทียบกับอายุ 70 - 79 ปี และมากกว่า 80 ปี แสดงว่าเมื่อมีอายุมากขึ้นพฤติกรรมดูแลตนเองจะลดลง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของเบญจพร สว่างศรี และเสริมศรี แต่งงาม (2556) ที่พบว่า ผู้สูงอายุที่มีอายุระหว่าง 60-65 ปี มีระดับการดูแลสุขภาพตนเองสูงสุด รวมทั้งผลการศึกษาที่พบว่า อายุมีความสัมพันธ์ทางลบกับการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุ (เสาวนิจ นิจนันต์ชัย และมาลี สันติศิริศักดิ์, 2553)

ปัจจัยด้านการศึกษา อาชีพ และสภาพทางเศรษฐกิจ ผลการวิจัยพบว่า ผู้สูงอายุที่มีพฤติกรรมดูแลตนเองในระดับสูง มีสัดส่วนของการศึกษาอยู่ในระดับชั้นประถมศึกษามากกว่ากลุ่มที่ไม่ได้รับการศึกษา อาจกล่าวได้ว่า ระดับการศึกษานั้นเป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลต่อความรู้ทางสุขภาพ ซึ่งเป็นตัวชี้วัดสำคัญที่แสดงให้เห็นถึง พฤติกรรมสุขภาพ การดูแลตนเองตลอดจนผลลัพธ์ทางสุขภาพ บุคคลที่มีระดับความรู้ทางสุขภาพที่สูงกว่าย่อมมีการดูแล ตนเองที่ดีกว่า (ชินตา เตชะวิจิตรจารุ, 2561) ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของศิริสุข นาคะเสนีย์ (2561) พบว่า ผู้สูงอายุที่มีระดับการศึกษาสูงมีพฤติกรรมดูแลสุขภาพตนเองมากกว่ากลุ่มที่มีระดับการศึกษาต่ำกว่า ระดับการศึกษาจึงเป็นปัจจัยที่มีผลต่อความสามารถในการแสวงหาความรู้ในการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุ อีกทั้งความรู้สามารถร่วมทำนายพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุ (กุลวดี โรจน์ไพศาลกิจ, 2559) ผลการวิจัยนี้ มีทิศทางเดียวกับอาชีพและสภาพทางเศรษฐกิจ การมีอาชีพนำไปสู่การมีรายได้และค่าใช้จ่ายสำหรับการดูแลสุขภาพ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาการดูแลสุขภาพและภาวะสุขภาพของผู้สูงอายุไทย พบว่า รายได้และการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุสามารถทำนายภาวะสุขภาพผู้สูงอายุได้ (พิมพ์สุทธิ บัวแก้ว และรติพร ถึงฝั่ง, 2559)

3. ความสัมพันธ์ระหว่างแรงสนับสนุนทางสังคมจากบุคคลในครอบครัวกับพฤติกรรมดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุ ผลการวิจัยพบว่า มีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับสูง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($r = .703, p < .01$) ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของนิสภรณ์ อารงค์วัฒนกุล, ภัทรพร ฤทธิ์เทพ, ขวัญเรียม นิมสุวรรณ, และรัชชัย ศรีพรงาม (2562) พบว่า การสนับสนุนทางสังคมมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุตำบลบางม่วง จังหวัดนครสวรรค์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 รวมทั้งจากการศึกษาของสุวิมลรัตน์ ครอบรู้เจน (2559) พบว่า การสนับสนุนด้านการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุของผู้ดูแล จากมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุ ($r = .125, p < .05$) และการศึกษาในผู้สูงอายุ อำเภอท่าเรือ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า มีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับสูง ($r = .561, p < .01$)

และสามารถทำนายพฤติกรรมการดูแลตนเองของผู้สูงอายุได้สูงสุด ($Beta = .329, p < .05$) (สำเนา ศรีงาม, 2559) แสดงให้เห็นว่า บุคคลในครอบครัวมีอิทธิพลสูงต่อพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุ ผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่กับลูกหลาน จะรู้สึกว่ามีคนดูแลและเห็นคุณค่าของตนเอง ส่งผลให้มีสภาวะจิตใจที่ดีไปด้วย ทำให้สุขภาพกายดีและสามารถดูแลตนเองให้ปราศจากโรคร้ายได้เป็นอย่างดี ครอบครัวจึงมีบทบาทในการเกื้อหนุนผู้สูงอายุทุกรูปแบบ (วัลภา บุรณกลัศ, 2560) ซึ่งผลการวิจัยครั้งนี้พบว่า ผู้สูงอายุรับรู้ต่อแรงสนับสนุนทางสังคมจากบุคคลในครอบครัวในภาพรวมอยู่ในระดับสูง ($M = 4.04, SD = .72$) โดยด้านแรงสนับสนุนด้านอารมณ์มีค่าเฉลี่ยสูงสุด และมีความสัมพันธ์สูงสุดกับพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุเช่นกัน ($r = .641, p < .01$) แรงสนับสนุนจากครอบครัวด้านอารมณ์ (Emotional support) เป็นความรู้สึกห่วงใย รักและผูกพัน เห็นอกเห็นใจจากสมาชิกในครอบครัวที่มีต่อผู้สูงอายุ ทำให้ผู้สูงอายุมีความมั่นคงในจิตใจ (วัลภา บุรณกลัศ, 2560) ส่งผลให้ผู้สูงอายุมีพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเองด้านจิตใจสูงสุด ($M = 4.27, SD = .76$) ดังนั้น การส่งเสริมพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุ ควรเน้นการมีส่วนร่วมของครอบครัวเป็นสำคัญ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

บุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการดูแลผู้สูงอายุ ควรส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีความตระหนักและมีความรอบรู้ในการดูแลสุขภาพตนเอง ตลอดจนการสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีและการมีส่วนร่วมของสมาชิกในครอบครัวในการเป็นแรงสนับสนุนทางสังคมครอบคลุมทั้งด้านอารมณ์ การให้การประเมินผล ข้อมูล ข่าวสาร และด้านสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ สำหรับการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุ

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการวิจัยและพัฒนา รูปแบบการส่งเสริมพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุโดยเครือข่ายการสนับสนุนทางสังคมครอบคลุมทั้งจากสมาชิกครอบครัว บุคลากรทางสุขภาพ และชมรม/สมาคมต่างๆ ต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กรมการแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข. (2556). *การดูแลสุขภาพผู้สูงอายุแบบบูรณาการ* (พิมพ์ครั้งที่ 8). นนทบุรี: โรงพิมพ์องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก.
- กรมการแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข. (2558). *คู่มือการคัดกรอง/ประเมินผู้สูงอายุ* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สำนักงานกิจการโรงพิมพ์สงเคราะห์องค์การทหารผ่านศึก.
- กุลวดี โรจนไพศาลกิจ. (2558). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุ จังหวัดสมุทรปราการ. *วารสารพยาบาลศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*, 28(3), 68-83.
- ชินตา เตชะวิจิตรจารุ. (2561). ความรอบรู้ทางสุขภาพ: ภาวะสำคัญสู่พฤติกรรมสุขภาพและผลลัพธ์สุขภาพที่ดี. *วารสารพยาบาลทหารบก*, 19(ฉบับพิเศษ), 1-15.

- ชวลีกร ตำนยทุทศิลป์. (2561). แบบจำลองการส่งเสริมสุขภาพของเพนเดอร์และการประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติการส่งเสริมสุขภาพทางการพยาบาล. *วารสารพยาบาลสงขลานครินทร์*, 38(2), 132-141.
- ดวงพร กตัญญูตานนท์, วัชณีย์ จันทรปัญญา, สุธีธิดา ปาเป้า, เสาวณี เป้าจันทาร, ธรพร น้อยเปรม, สาวิกา พาลี, และจันทรเพ็ญ แสงจันทร์. (2560). พฤติกรรมดูแลสุขภาพตนเองของผู้ป่วยโรคเบาหวานและความดันโลหิตสูง สถานีอนามัยแห่งหนึ่ง ในตำบลบางเมือง จังหวัดสมุทรปราการ. *วารสารวิชาการฉบับวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี*, 6(2), 53-62.
- ธีระชัย พรหมคุณ, พจนีย์ เสงี่ยมจิตต์, และเสนอ ภิรมจิตร์ผ่อง. (2557). พฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุ จังหวัดศรีสะเกษ. *วารสารวิจัยและพัฒนาระบบสุขภาพ*, 7(1), 133-145.
- นิสภรณ์ อ่างรงค์พัฒนกุล, ภัทราพร ฤทธิ์เทพ, ขวัญเรียม นิมสุวรรณ, และธวัชชัย ศรีพรงาม. (2562). การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความเชื่อด้านสุขภาพ การได้รับการสนับสนุนทางสังคมกับพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุ ตำบลบางม่วง อำเภอบางคนที จังหวัดนครสวรรค์. *วารสารวิจัยราชภัฏธนบุรีรับใช้สังคม*, 5(2), 56-67.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2545). *การวิจัยเบื้องต้น* (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาสน.
- เบญจพร สว่างศรี, และเสริมศรี แต่งงาม. (2556). การดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุ อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี. *วารสารวิชาการ มทร. สุพรรณภูมิ*, 1(2), 128-137.
- ประภาพร มโนรัตน์, กฤษณะ คำฟอง, วรพล แวงนอก, และพรฤดี นิธิรัตน์. (2559). การดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุไทยพุทธในชุมชนกึ่งเมืองกึ่งชนบท: กรณีศึกษาบ้านนาโปลิ่ง ตำบลท่าเสา อำเภอบางคนที จังหวัดอุตรดิตถ์. *วารสารวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี อุตรดิตถ์*, 8(2), 96-111.
- ปราโมทย์ ประสาทกุล (บ.ก.). (2562). *สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ.2561*. กรุงเทพฯ: พรินเทอรี่.
- ปิยธิดา คูทธิบุญรัตน์, อมรรัตน์ รัตนศิริ, บังอรศรี จินดาวงค์, ไพรินทร์ เนธิบุตร, ลำดวน วัชนะปาน, ชนกานต์ จันทะคุณ, และชลทิพย์ สุภาพินิจ. (2561). พฤติกรรมการส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุอาศัยในชุมชนชนเมือง จังหวัดขอนแก่น. *ศรีนครินทร์เวชสาร*, 33(2), 153-60.
- พิมพ์สุทธิ บัวแก้ว, และระติพร ถึงฝั่ง. (2559). การดูแลสุขภาพและภาวะสุขภาพของผู้สูงอายุไทย. *วารสารสมาคมนักวิจัย*, 21(2), 94-109.
- พูลศักดิ์ พุ่มวิเศษ. (2558). พฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุ จังหวัดนนทบุรี. *วารสารการส่งเสริมสุขภาพและอนามัยสิ่งแวดล้อม*, 38(2), 25-34.
- มารีสา ประทุมมา. (2550). *การศึกษาพฤติกรรมการดูแลตนเองของผู้สูงอายุ ในเขตรับผิดชอบของโรงพยาบาลหลวงพ่อบึง บนพื้นฐานของปัจจัยส่วนบุคคลและการสนับสนุนทางสังคมจากบุคคลในครอบครัว* (การค้นคว้าอิสระ ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยศิลปากร, กรุงเทพฯ.
- รุจิรารงค์ วรรณธนาทัศน์. (2560). การศึกษาประสิทธิผล ของโปรแกรมการส่งเสริม การมีส่วนร่วมของเครือข่ายในการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุและการรับรู้ความสามารถในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม 3 อ. 2 ส. ของผู้สูงอายุ จังหวัดนครปฐม. *วารสารสุขภาพภาคประชาชน*, 12(1), 17-29.

- ลาวัลย์ รัตนา. (2552). พฤติกรรมการดูแลสุขภาพ และการสนับสนุนทางสังคมกับคุณภาพชีวิต ผู้สูงอายุ ชุมชนผู้สูงอายุโรงพยาบาลสุราษฎร์ธานี (สารนิพนธ์ ปริญญาการศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพฯ.
- วิษพลประสิทธิ์ ก้อนแก้ว. (2557). พฤติกรรมสุขภาพของผู้สูงอายุ ที่อาศัยในเขตเทศบาลตำบลคลองตำหรุ อำเภอเมืองชลบุรี (วิทยานิพนธ์ ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยบูรพา, ชลบุรี.
- วัลภา บุรณกลัศ. (2560). ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเอง สัมพันธภาพในครอบครัวกับความสุขของผู้สูงอายุในชุมชนแห่งหนึ่ง เขตสายไหม กรุงเทพมหานคร. *วารสารพยาบาลตำรวจ*, 9(2), 25-33.
- สมิทธิ์ กล้าณรงค์. (2557). พฤติกรรมการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุตำบลนางาม อำเภอเวียงชัย จังหวัดเชียงราย. *เชียงใหม่เวชสาร*, 6(2), 125-131.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม. (2560). *ผลสำรวจประชากรสูงอายุในประเทศไทย 2560*. กรุงเทพฯ: สำนักงานสถิติแห่งชาติ.
- สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดเพชรบุรี. (2561). *Health Data Center (HDC) กลุ่มรายงานมาตรฐานข้อมูลส่วนบุคคล หมวดประชากร*. สืบค้นจาก https://hdcservice.moph.go.th/hdc/main/index_pk.php.
- สำเนาวิ ศรีงาม. (2559). พฤติกรรมการดูแลตนเองของผู้สูงอายุ อำเภอท่าเรือ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. *วารสารสมาคมเวชศาสตร์ป้องกันแห่งประเทศไทย*, 6(3), 217-224.
- สุวิมลรัตน์ รอบรู้เจน. (2559). ปัจจัยทำนายพฤติกรรมการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุของผู้ดูแลผู้สูงอายุ อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี. *วารสารการพยาบาล การสาธารณสุขและการศึกษา*, 17(2), 77-84.
- เสาวนิจ นิจอพันธ์ชัย, และมาลี สันติธิรศักดิ์. (2553). การสนับสนุนทางสังคมและสิ่งแวดล้อมที่มีผลต่อการดูแลตนเองของผู้สูงอายุ ในจังหวัดสมุทรปราการ. *วารสารกองการพยาบาล*, 37(2), 64-76.
- Cohen, J. (1988). *Statistical power analysis for the behavioral sciences* (2nd ed.). New York: Lawrence Erlbaum Associates.
- Cohen, S., & Syme, S. L. (1985). *Social support and health*. Orlando, FL: Academic Press.
- Kadirvelu, A., Sadasivan, S., & Hui Ng, S. (2012). Social support in type II diabetes care: A case of too little, too late. *Diabetes, Metabolic Syndrome and Obesity: Targets and Therapy*, 5, 407-417.
- Pender, N. J., Murdaugh, C.L., & Parsons, M. A. (2011). *Health promotion in nursing practice* (6th ed.). Boston: Pearson.
- Shumaker, S. A., & Brownell, A. (1984). Towards a theory of social support: Closing conceptual gaps. *Journal of Social Issues*, 40(4), 11-36.
- Taylor, S. G., & Renpenning, K. M. (2011). *Self-care science, nursing theory, and evidence-based practice*. New York: Springer Publishing Company.

Webber, D., Guo, Z., & Mann, S. (2013). Self-care in health: We can define it, but should we also measure it?. *SelfCare*, 4(5), 101-106.

Yamane, T. (1973). *Statistics: An introductory analysis* (3rd ed.) New York: Harper and Row.